

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean lausunto aiheesta ”Komission tiedonanto Euroopan parlamentille, neuvostolle, Euroopan talous- ja sosiaalikomitealle ja alueiden komitealle – Tasa-arvon unioni: Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva strategia 2021–2030”

(COM(2021) 101 final)

(2021/C 374/09)

Esittelijä: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Lausuntopyyntö	komissio, 26.3.2021
Oikeusperusta	Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 304 artikla
Vastaava jaosto	”työllisyys, sosiaalasiat, kansalaisuus”
Hyväksyminen jaostossa	21.6.2021
Hyväksyminen täysistunnossa	7.7.2021
Täysistunnon nro	562
Äänestystulos	
(puolesta / vastaan / pidättyi äänestämästä)	233/0/2

1. Päätelmät ja suositukset

1.1 ETSK suhtautuu myönteisesti EU:n uuteen vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevaan strategiaan, johon on sisällytetty monia Euroopan vammaisliikkeen ja kansalaisyhteiskunnan ehdotuksia. Siinä otetaan huomioon monet ETSK:n vuonna 2019 antamassa lausunnossa⁽¹⁾ tehdyistä ehdotuksista ja sillä pyritään panemaan täytäntöön vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus EU:n tasolla, minkä lisäksi se on tärkeä osa tasa-arvon unionia. ETSK on kuitenkin huolissaan strategian täytäntöön panemiseksi annettavien sitovien toimenpiteiden ja konkreettisen lainsäädännön vesittämisestä, mutta toteaa, että uusi strategia on selvästi kunnianhimoisempi kuin vuosien 2010–2020 strategia.

1.2 Sitoutuminen vammaisfoorumin perustamiseen on lupauksia herättävää, mutta se voi myös tuottaa pettymyksen, jos se toteutetaan huonosti. Foorumin jäsenten valitsemisen, kokousten esityslistojen (joiden kohtiin sidosryhmien on voitava antaa panoksensa) ja tulosten on oltava avoimia. On myös varmistettava, että vammaisia henkilöitä edustavilla järjestöillä on vahva edustus foorumissa. Olemme sitä mieltä, että ETSK:lla on tässä oma roolinsa ja että sillä on oltava paikka keskusteluissa.

1.3 Vammaisia henkilöitä koskevan strategian ja elpymis- ja palautumistukivälineen mukaisten merkittävien investointien välistä yhteyttä olisi vahvistettava. Myös yhteys EU:n sosiaalisten oikeuksien pilaria koskevan toimintasuunnitelman ja erityisesti pilarin periaatteen 17 täytäntöönpanoon ja seurantaan olisi varmistettava ja maksimoitava. ETSK toivoisi Euroopan komissiolta selkeämpää suunnitelmaa siitä, miten edistetään kansallisten elpymis- ja palautumissuunnitelmien käyttöä vammaisten henkilöiden auttamiseksi pandemiasta toipumisessa. Euroopan komission on ryhdyttävä toimiin niiden jäsenvaltioiden suhteen, jotka eivät ole olleet avoimia suunnitelmistaan tai noudattaneet komission suuntaviivoja, jotta varmistetaan kansalaisyhteiskunnan mielekäs kuuleminen. Komission on myös vastustettava päättäväisesti sellaisia suunnitelmia, joissa ehdotetaan vammaisyleissopimuksen vastaisia investointeja, kuten investointeja laitoshoitoympäristöihin.

1.4 ETSK on tyytyväinen ”AccessibleEU”-hanketta koskevaan ehdotukseen, vaikka se ei tässä vaiheessa vastaakaan täysin komitean kehoitusta perustaa EU:hun esteettömyys- ja saavutettavuusasioiden lautakunta. Komission on oltava selkeä ja avoin siitä, kuinka se aikoo varmistaa kyseisen keskuksen rahoituksen ja henkilöstön ja kuinka se varmistaa, että vammaiset henkilöt ovat edustettuina. Vammaisilla henkilöillä on oltava edustus organisaation sisällä työntekijöinä ja asiantuntijoina, eikä ainoastaan ulkoista edustusta lausuntoja antavina toimijoina.

1.5 ETSK tukee voimakkaasti EU:n vammaiskorttia koskevaa lippulaiva-aloitetta ja katsoo, että sillä on mahdollisuus saada aikaan suuri muutos. ETSK pitää kuitenkin valitettavana, että toistaiseksi ei ole tehty päätöksiä siitä, miten voidaan varmistaa, että jäsenvaltiot tunnustavat kortin. Komitea korostaa, että vammaiskortti on toteutettava asetuksella, mikä tekisi siitä suoraan sovellettavan ja täytäntöön pantavan kaikkialla EU:ssa.

⁽¹⁾ EUVL C 97, 24.3.2020, s. 41.

1.6 ETSK kannattaa vuodelle 2023 suunniteltua hyvän vaalitavan opasta, jossa käsitellään vammaisten henkilöiden osallistumista vaaliprosessiin. Komitea tukee myös jäsenvaltioiden, Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkoston ja Euroopan parlamentin kanssa suunniteltua työtä yhdenvertaisten poliittisten oikeuksien takaamiseksi vammaisille henkilöille. ETSK neuvoo viemään asiaa eteenpäin, jotta varmistetaan, että valtiollisilla ja paikallisilla viranomaisilla on aikaa ottaa käyttöön esteettömämpiä käytäntöjä ennen Euroopan parlamentin vaaleja vuonna 2024.

1.7 Strategiaan ei sisälly vammaisten naisten ja tyttöjen tarpeisiin keskittyviä erityistoimia. ETSK kehottaa korjaamaan tämän puutteen mahdollisuuksien mukaan varmistamalla, että sukupuoliulottuvuus valtavirtaistetaan kaikkiin strategiaan jo sisällytettyihin toimiin. Asiaan tulisi kiinnittää erityisen tarkkaan huomiota väkivalan torjumiseen tähtäävissä toiminna. Kiinnitettäessä huomiota naisiin olisi otettava huomioon myös perheenjäsenet, jotka tarjoavat pitkäaikaishoitoa ja omaishoitoa vammaisille sukulaisilleen, koska hoitotehtävistä huolehtivat mitä todennäköisimmin naiset. ETSK toivoo, että strategian väliarvioinnin jälkeen strategian toteuttamisen jälkimmäisellä puoliskolla ehdotetaan vammaisia naisia koskevaa erityistä lippulaiva-aloitetta.

1.8 Oikeussuojan saatavuuteen liittyvät ja väkivallan uhriksi joutuneita vammaisia henkilöitä koskevat toimet ovat äärimmäisen tärkeitä. ETSK katsoo, että tällaisilla toimilla, erityisesti oikeusalan ammattilaisten ja lainvalvontaviranomaisten koulutusta koskevilla toimilla, on myös annettava ohjeita siitä, miten varmistetaan, että vammaisilta henkilöiltä ei evätä mahdollisuutta saada oikeussuojaa oikeustoimikelvottomuuden vuoksi tai että he eivät oikeutta hakiessaan joudu kärsimään viivästyksistä esteettömyyteen liittyvien ongelmien, päätöksenteon tuen puuttumisen tai viestintään liittyvän avun, kuten viittomakielisen tulkkauksen, puuttumisen vuoksi.

1.9 Ehdotetut ohjeet, jotka koskevat itsenäiseen asumiseen ja yhteisöön integroitumiseen liittyviä parannuksia, vaativat erityistä huolta komissiolta. Ohjeiden on perustuttava erittäin selkeisiin määritelmiin siitä, mitä tarkoitetaan laitoshoidolla, yhteisöllisillä palveluilla ja itsenäisellä asumisella. ETSK suosittelee, että komissio perustaa määritelmänsä laitoshoidosta yhteisöllisiin palveluihin siirtymistä käsittelevän eurooppalaisen asiantuntijaryhmän vahvistamiin ja sopimiin määritelmiin sekä vammaisyleissopimuksen 19 artiklaa koskevaan yleiskommenttiin 5.

1.10 Ehdotettu paketti työllisyystulosten parantamisesta sekä komission sitoumus parantaa vammaisten henkilöiden rekrytointia ja osallistamista EU:n toimielimissä ovat selkeä vastaus kansalaisyhteiskunnan vaatimuksiin. Ei voida kyllin korostaa, kuinka olennaista on keskittyä vammaisten henkilöiden laadukkaan työllisyyden edistämiseen (?) covid-19-pandemian valossa, ja tässä mielessä strategia olisi voinut olla rohkeampi. ETSK suosittaa painokkaasti laatimaan aluksi indikaattoreita näiden toimien täytäntöönpanon seuraamiseksi ja toteuttamaan toimenpiteitä näiden toimien soveltamiseksi yhteen pelastuspalvelutoimien sekä työterveys- ja -turvallisuustoimien kanssa. Jäsenvaltioiden työllisyyden osalta tämä voitaisiin saavuttaa osin komission ehdotuksella sisällyttää vammaisten henkilöiden työllisyyseroa kuvaavia indikaattoreita sosiaalisten oikeuksien pilarin uuteen sosiaali-indikaattoreiden tulostauluun ja sisällyttää vammaisuuteen perustuva erittely joihinkin muihin indikaattoreihin. ETSK korostaa, että tavoitteena ei ole vain korkeampi työllisyysaste vaan myös laadukas työllisyys, jonka avulla vammaiset henkilöt voivat parantaa yhteiskunnallista asemaansa työn kautta. Siksi ehdotamme, että tulostauluun sisällytetään indikaattoreita, jotka kuvaavat vammaisten henkilöiden työllisyyden laatua, kuten sitä, onko heillä kokoaikaisia ja pitkäaikaisia työsopimuksia ja työllistyvätkö he avoimilla työmarkkinoilla. Komission on suhtauduttava vaativasti jäsenvaltioiden tavoitteisiin, joissa määritetään, kuinka paljon niiden tulisi vähentää vammaisten henkilöiden työllisyyseroa vuoteen 2030 mennessä. Toivomme kunnianhimoisia tavoitteita, joilla pyritään mahdollisimman lähelle kaikkien työllisyyserojen poistamista ja joissa keskitytään työllistymiseen avoimilla työmarkkinoilla.

1.11 Strategiaassa ehdotetaan useita toimia koulutuksen alalla. ETSK korostaa, että erityisopettajien koulutusta koskevissa toiminna olisi keskityttävä myös opettajien koulutukseen yleisopetusympäristössä, jotta voidaan tarjota osallistavaa luokkaopetusta. Jäsenvaltioita on kannustettava osoittamaan erityisopettajia osallistaviin ympäristöihin, jotta vammaiset lapset voivat saada tarvitsemaansa erityistukea samalla kun he ovat osa yleistä koulua, jossa on myös oppilaita, jotka eivät ole vammaisia.

(?) Disability and labour market integration: Policy trends and support.

1.12 Ehdotus päivittää ”kaikki ihmisoikeudet EU:n kehitysyhteistyössä kattavan oikeusperustaisen lähestymistavan” välineistöä on myönteinen askel. Tässä olisi otettava huomioon investointien toteuttamisessa toimivilta valtakunnallisilta ja paikallisilta vammaisjärjestöiltä saatu palaute.

1.13 Toimet jäsenvaltioiden tukemiseksi vuoden 2000 Haagin yleissopimuksen panemiseksi täytäntöön olisivat ristiriidassa vammaisyleissopimuksen kanssa pakkohoidon ja pakottamisen kaltaisissa kysymyksissä. Tähän asiaan on puututtava vammaisjärjestöjä kuullen ennen kuin komissio ryhtyy mahdollisiin lisätoimiin.

1.14 ETSK on tyytyväinen siihen, että komissio on sitoutunut näyttämään esimerkkiä. Komission rakennusten esteettömyyttä koskevat ehdotukset ja muut vastaavat ehdotukset on pantava tiukasti täytäntöön, eikä niissä saisi poiketa strategiassa esitetystä täytäntöönpanon aikataulusta.

1.15 Ehdotettu tiedonkeruustrategia on yksi keskeisistä ehdotuksista. ETSK korostaa tarvetta varmistaa eriteltyjen tietojen järjestelmällisempi kerääminen mahdollisesti Washingtonin ryhmän kysymyksiä käyttäen.

1.16 Strategian tavoitteiden ja toimien seurantapuitteiden odotetaan olevan valmiina vuonna 2021. ETSK ja erityisesti sen temaattinen valmisteluryhmä ”vammaisten henkilöiden oikeudet” ovat valmiita auttamaan komissiota puitteiden suunnittelussa yhdessä vammaisjärjestöjen kanssa, joiden olisi oltava täysimääräisesti ja mielekkäästi mukana koko prosessin ajan.

1.17 Strategiassa todetaan, että vammaisten henkilöiden olisi osallistuttava täysipainoisesti Euroopan tulevaisuutta käsittelevään konferenssiin. ETSK toivoo, että komissio täyttää tämän sitoumuksen ottamalla vammaiset henkilöt ja heitä edustavat järjestöt mukaan konferenssin kaikille aloille eikä pelkästään erityisesti vammaisuuteen liittyville aloille.

1.18 ETSK kehottaa komissiota aloittamaan valmistelut vammaisyleissopimuksen komiteaan nimitettävän EU:n ehdokkaan valitsemiseksi ja suosittelee, että ehdokkaaksi valitaan eurooppalainen vammainen nainen.

1.19 Myös Euroopan unionin neuvostolla on keskeinen rooli strategian täytäntöönpanossa. ETSK kehottaa neuvostoa liittymään vammaisfoorumiin ja nimeämään pikaisesti vammaiskoordinaattorin strategian mukaisesti. Neuvoston vammaiskoordinaattorin olisi toimittava vammaisyleissopimuksen yhteyspisteenä, kuten EU:lle ehdotettiin vammaisyleissopimuksen arvioinnin loppupäätelmissä vuonna 2015.

1.20 ETSK kehottaa myös vammaisliikettä toimimaan aloitteellisesti ja vaatimaan, että kaikissa tämän strategian toimissa pidetään kiinni lupauksista, sekä osoittamaan solidaarisuutta sen varmistamiseksi, että toimenpiteet hyödyttävät myös vammaisia maahanmuuttajia ja pakolaisia. Vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan strategian käynnistäminen on vasta lähtökohta. Todellista muutosta vammaisille henkilöille ei tuo itse strategia, vaan pikemminkin sen kunkin osatekijän vahvuus tulevan vuosikymmenen aikana. Työmarkkinaosapuolten ja kansalaisyhteiskunnan organisaatioiden olisi tuettava täysimääräisesti uuden strategian täytäntöönpanoa.

2. Yleistä

2.1 ETSK on tyytyväinen siihen, että vammaisten henkilöiden oikeuksia koskeva EU:n strategia 2021–2030 on selkeä edistysaskel edelliseen strategiaan verrattuna. ETSK on myös erittäin tyytyväinen komission toteuttamaan kuulemisprosessiin ja siihen, että monet ETSK:n lausunnossaan ⁽³⁾ tekemistä ehdotuksista sisällytettiin lopulliseen strategiaan. Tämä myös korostaa komitean selkeää kykyä vaikuttaa EU:n uusien politiikkojen ja aloitteiden tuloksiin.

2.2 ETSK on tyytyväinen siihen, että komissio on sitoutunut seitsemään lippulaivaehdotukseen, joilla on selkeät tavoitteet ja toteutusmääräajat. Tällainen avoimuuden taso helpottaa suuresti ETSK:n, kansalaisyhteiskunnan ja työmarkkinaosapuolten työtä niiden valmistellessa omaa panostaan näihin toimiin.

2.3 Lippulaivaehdotuksista ETSK näkee erityistä potentiaalia ”AccessibleEU”-resurssikeskuksessa. Sen onnistuminen riippuu osittain komission sille osoittamista resursseista, sitä johtavan henkilöstön asiantuntemuksesta sekä sen kyvystä koota yhteen asiantuntijoita, jotka voivat välittää jäsenvaltioille tietämystä, jolla on todellista arvoa.

⁽³⁾ EUVL C 97, 24.3.2020, s. 41.

2.4 ETSK on tyytyväinen ehdotukseen EU:n laajuisesta vammaiskortista. Tämän kortin vaikutus vammaisten henkilöiden elämään riippuu kortin tarjoamista oikeuksista ja etuuksista sekä siitä, toteutetaanko toimenpiteitä sen täytäntöönpanon varmistamiseksi kaikissa jäsenvaltioissa.

2.5 Yksi strategian vahvuuksista on se, miten se vaikuttaa komission sisäiseen toimintaan ja sen yhteyksiin muihin EU:n toimielimiin. ETSK suhtautuu erityisen myönteisesti komission sitoutumiseen vuosittaiseen näkemystenvaihtoon ETSK:n kanssa. ETSK katsoo myös, että sillä pitäisi olla paikka uudessa vammaisfoorumissa vammaisjärjestöjen rinnalla.

2.6 Tietyiltä osin strategia näyttää olevan vastahakoinen askel eteenpäin. Strategiaan on sisällytetty monia ehdotuksia ETSK:n lausunnoista⁽⁴⁾, mutta sitoutuminen uuteen lainsäädäntöön on lähes tulkoon olematonta. Viidestä konkreettiseen lainsäädäntöön viittaavasta toimesta neljä on jo käynnissä olevia voimassa olevan lainsäädännön tarkistuksia ja yksi on ehdotus tarkastella "tarpeen mukaan" lainsäädännön mahdollisuutta. Uudessa strategiassa suositetaan sellaisia suuntaviivojen ja välineistön kaltaisia mekanismeja, jotka voivat edistää jäsenvaltioiden käytäntöjä mutta joihin liittyy paljon suurempi noudattamatta jättämisen riski ilman mitään mahdollisuutta saattaa jäsenvaltioita EU:n tuomioistuimen eteen.

2.7 Strategiassa komissio lupaa käsitellä tiettyjä kysymyksiä muiden EU:n strategioiden ja toimintasuunnitelmien, kuten digitaalista hallintoa koskevan EU:n strategian ja yhteisötalouden toimintasuunnitelman, yhteydessä. Komissio ei aina anna yksityiskohtaisia tietoja siitä, miten vammaisuuteen liittyviä kysymyksiä aiotaan käsitellä näissä strategioissa. Komission olisi annettava tarkempaa tietoa siitä, miten se aikoo tehdä tämän.

2.8 ETSK on huolissaan jäsenvaltioiden tukemiseen vuoden 2000 Haagin yleissopimuksen täytäntöönpanossa liittyviin toimiin, jotka olisivat ristiriidassa vammaisyleissopimuksen kanssa pakkohoidon ja lääketieteellisiin toimenpiteisiin liittyvän pakottamisen kaltaisten kysymysten osalta. Tähän asiaan on puututtava vammaisjärjestöjä kuullen ennen kuin komissio ryhtyy mahdollisiin lisätoimiin.

2.9 ETSK katsoo, että strategiassa on potentiaalia todellisen muutoksen aikaansaamiseksi, mutta tämä riippuu täysin siitä, miten hyvin se pannaan täytäntöön ja miten kunnianhimoisia yksittäiset toimet ovat. Jos komissio ja jäsenvaltiot eivät pyri kunnianhimoisesti edistämään toimia, joilla kyseenalaistetaan nykytilanne, strategia voi hyvinkin pettää EU:n yli 100 miljoonan vammaisen henkilön odotukset.

2.10 ETSK kehottaa vammaisliikettä toimimaan ennakoivasti ja vaatimaan, että strategiassa pidetään kiinni lupauksista. Todellista muutosta vammaisille henkilöille ei tuo itse strategia, vaan pikemminkin sen kunkin osatekijän vahvuus tulevan vuosikymmenen aikana.

3. Esteettömyys ja EU-oikeuksien toteutuminen

3.1 Strategian luvut 2 ja 3 kattavat esteettömyyteen ja saavutettavuuteen sekä EU-oikeuksien toteutumiseen liittyvät toimet. Tärkeimpiä toimia ovat seuraavat:

3.1.1 Lippulaivahanke "AccessibleEU"-resurssikeskuksen perustamiseksi. Kyseessä on yhteistyökehys, jolla kootaan yhteen esteettömyyssääntöjen täytäntöönpanosta ja noudattamisesta vastaavat kansalliset viranomaiset sekä esteettömyyteen liittyvien eri alojen asiantuntijat ja ammattihenkilöt, jaetaan hyviä toimintatapoja sekä kehitetään välineitä ja standardeja EU-lainsäädännön täytäntöönpanon helpottamiseksi. Tässä on otettu huomioon ETSK:n kehoitus perustaa eurooppalainen esteettömyys- ja saavutettavuusasioiden lautakunta. Komission on selvennettävä, miten keskus rahoitetaan ja miten sen henkilöstö hankitaan ja miten se tavoittaa esteettömyyteen liittyvien alojen asiantuntijat, esteettömyyskysymyksistä kokemusta omaavat henkilöt ja vammaisia henkilöjä edustavat järjestöt.

3.1.2 Kaikissa jäsenvaltioissa tunnustettavan eurooppalaisen vammaiskortin luominen vuoden 2023 loppuun mennessä. ETSK on tyytyväinen siihen, että tämä vastaa suoraan komitean vuoden 2019 lausunnossaan⁽⁵⁾ esittämää pyyntöä. Tämän aloitteen onnistuminen riippuu kortin tarjoamien oikeuksien laajuudesta ja siitä, suostuvatko kaikki jäsenvaltiot panemaan sen täysimääräisesti täytäntöön. ETSK kehottaa komissiota olemaan kunnianhimoinen vammaiskortin luomisessa, kun otetaan huomioon, että se on yksi strategian keskeisistä seikoista ja vertailukohta, jonka pohjalta monet mittaavat strategian onnistumista.

⁽⁴⁾ EUVL C 97, 24.3.2020, s. 41.

⁽⁵⁾ EUVL C 97, 24.3.2020, s. 41, EUVL C 56, 16.2.2021, s. 36.

3.1.3 Arviointi verkkosisällön saavutettavuutta koskevan direktiivin soveltamisesta ja siitä, olisiko direktiiviä tarkistettava. Tämä arviointi tarjoaa tilaisuuden analysoida, onko tämä lainsäädäntö tarkoituksenmukainen yhä digitaalisemmalla julkisella sektorilla, erityisesti covid-19-pandemian jälkeen. ETSK katsoo, että komission olisi lopetettava tietyille verkkosivuille (esimerkiksi koulut, lastentarhat ja päiväkodit) annettu vapautus direktiivin soveltamisesta, koska näillä mahdollisilla poikkeuksilla on saattanut olla kielteinen vaikutus vammaisiin henkilöihin, joille nämä julkiset palvelut ovat saatavilla ainoastaan digitaalisten välineiden kautta. ETSK toivoisi myös selkeämpää selitystä siitä, mihin toimiin ryhdytään, mikäli jokin jäsenvaltio ei täytä direktiivin vaatimuksia.

3.1.4 Seuraavien voimassa olevien säädösten tarkistaminen: rakennusten energiatehokkuuteen liittyvä lainsäädäntökehys, mukaan lukien sen vaikutus esteettömyyden parantamiseen peruskorjausvaatimusten ansiosta; matkustajien oikeuksia koskeva sääntelykehys; Euroopan laajuisen liikenneverkon kehittämistä koskevasta unionin suuntaviivoista annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1315/2013⁽⁶⁾ esteettömyyden vahvistamiseksi; kaupunkiliikennepaketti. Vaikka ETSK onkin pettynyt siihen, että Euroopan komissio ei ole ehdottanut kunnianhimoisesti enemmän konkreettiseen lainsäädäntöön perustuvia toimia, se on silti tyytyväinen siihen, että sen kehutus toteuttaa toimia rakennetun ympäristön ja liikenteen esteettömyyden parantamiseksi on vaikuttanut strategiaan. ETSK kehottaa komissiota olemaan tarkistuksissaan kunnianhimoinen ja edistämään rohkeita esteettömyystoimenpiteitä.

3.1.5 Hyvän vaalivan oppaan laatiminen. Oppaassa käsitellään vammaisten henkilöiden osallistumista vaaliprosessiin, ja sillä pyritään yhteistyössä jäsenvaltioiden, Euroopan unionin vaaliyhteistyöverkoston ja Euroopan parlamentin kanssa takaamaan vammaisten henkilöiden poliittiset oikeudet, mukaan lukien oikeus asettua ehdolle vaaleissa ja saada helppokäyttöistä tietoa. Komissio pyrkii myös vastaamaan vammaisten henkilöiden tarpeisiin sähköistä äänestystä koskevassa yhteenvedossa ja tukemaan osallistavaa demokraattista osallistumista. On tärkeää, että komissio tekee tiivistä yhteistyötä Euroopan parlamentin kanssa, jotta varmistetaan, että seuraavat EU-vaalit ovat esteettömät ja että EU toimii edelläkävijänä.

4. Ihmisarvoinen elämänlaatu ja yhdenvertainen osallistuminen

4.1 Strategian luvut 4 ja 5 kattavat elämänlaatuun ja yhdenvertaisuuteen liittyvät toimet. Tärkeimpiä toimia ovat seuraavat:

4.1.1 Lippulaivahanke ohjeista, joissa suositellaan, että jäsenvaltiot parantavat itsenäistä asumista ja yhteisöön integroitumista. ETSK pitää tätä potentiaalisesti ratkaisevana aloitteena. Sen vaikuttavuus on riippuvainen siitä, kuinka selkeästi ja tiukasti laitoshoidon määrittely sekä siitä, onko selitetty, miksi sitä olisi vältettävä ja mitä tarkoitetaan investoimisella yhteisöpohjaisiin palveluihin ja itsenäiseen asumiseen. Ohjeiden laatimisessa on otettava huomioon vammaisilta henkilöiltä ja heitä edustavilta järjestöiltä saatu palaute.

4.1.2 Sosiaalipalvelujen laatukehys, jonka tarkoituksena on parantaa palvelujen tarjoamista vammaisille henkilöille ja parantaa alan työpaikkojen houkuttelevuutta. ETSK katsoo, että tässä kehyksessä on keskityttävä paitsi siihen, miten sosiaalipalvelualasta tehdään houkuttelevampi palkan ja työolojen suhteen, myös sen varmistamiseen, että palveluntarjoajat saavat riittävästi koulutusta siitä, miten tarjotaan tukea, jota ohjaavat palvelujen käyttäjien valinnat ja jossa noudatetaan ihmiskesteistä, ihmisoikeuksiin perustuvaa lähestymistapaa.

4.1.3 Vammaisten henkilöiden työmarkkinatulojen parantamista koskeva paketti. Osana pakettia komissio pyrkii myös varmistamaan, että yhdenvertaista kohtelua työssä koskevan direktiivin mukaiset oikeudet pannaan jäsenvaltioissa tiukasti täytäntöön, ja se laatii direktiivin soveltamisesta kertomuksen vuonna 2021. Komissio laatii myös vuonna 2021 yhteisöaloutta koskevan toimintasuunnitelman, johon sisältyy vammaisille henkilöille tarjottavat mahdollisuudet ja integroituminen avoimille työmarkkinoille. Vammaisilla henkilöillä on monia työllistymisen esteitä. ETSK katsoo, että komission on tehtävä selväksi, mitä esteitä on olemassa, mitä niistä on käsiteltävä kiireellisimmin ja miten covid-19-pandemia on pahentanut tilannetta. Komitea suosittelee, että ennen paketin suunnittelua tehdään tutkimus tai kysely, jossa kysytään vammaisilta henkilöiltä ja vammaisjärjestöiltä, mitä he haluaisivat tehtävän. ETSK katsoo myös, että työllisyyspaketissa olisi keskityttävä kykyyn työllistyä laadukkaisiin työpaikkoihin avoimilla työmarkkinoilla, myös yhteisöaloudessa ja D-WISE-työllistämismallien kautta. Tämä estäisi vammaisia henkilöitä syrjäytymästä lisää, ja näin saavutettaisiin erityisesti työtä etsivät naiset ja nuoret. Tavoitteena ei pitäisi olla vain työllisyysasteen parantaminen vaan myös sen mahdollistaminen, että vammaiset henkilöt voivat parantaa yhteiskunnallista asemaansa ja taloudellista hyvinvointiaan palkkatyön avulla.

⁽⁶⁾ Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 1315/2013, annettu 11 päivänä joulukuuta 2013, unionin suuntaviivoista Euroopan laajuisen liikenneverkon kehittämiseksi ja päätöksen N:o 661/2010/EU kumoamisesta (EUVL L 348, 20.12.2013, s. 1).

4.1.4 Vuonna 2022 käynnistettävä tutkimus vammaisten henkilöiden sosiaaliturvasta ja -palveluista sekä ohjeet, joilla tuetaan jäsenvaltioita sosiaalisen suojelun järjestelmien uudistamisessa ja joissa keskitytään vammaisuuden arviointikehyksiin. Tutkimuksessa tulisi keskittyä sosiaalipalveluihin vammaisten henkilöiden ihmisarvoisen elämän varmistamisen perustana sekä perheiden ja omaishoitajien rooliin. Ohjeissa olisi näin ollen korostettava, että palveluilla on kyettävä vastaamaan vammaisten henkilöiden yksilöllisiin tarpeisiin, palvelujen on oltava osa yhteisöä eikä eristyksissä siitä ja niiden ohella tarvitaan riittävät vammaisetuudet. On ratkaisevan tärkeää, että sosiaalisen suojelun järjestelmien uudistamista koskevilla ohjeilla käsitellään vammaisten henkilöiden elinkustannusten nousua ja kehoitetaan jäsenvaltioita olemaan joustavampia, jotta ihmiset voivat säilyttää vammaisetuutensa omista tai puolisonsa tai kumppaninsa tuloista riippumatta. Vammaisten henkilöiden olisi voitava vapaasti hakea työtä tai asua/avioitua kumppaninsa kanssa ilman, että heitä rangaistaan siitä taloudellisesti.

4.1.5 Oikeusalan ammattilaisten koulutusstrategia, jossa keskitytään EU:n vammaislainsäädäntöön, vammaisyleissopimus mukaan luettuna. Tähän sisältyy tutkimus haavoittuvassa asemassa olevien aikuisten menettelytakeista rikos-oikeudellisissa menettelyissä sekä arvio tarpeesta esittää lainsäädäntöehdotuksia haavoittuvassa asemassa olevien aikuisten tuesta ja suojelusta uhrien oikeuksia koskevan strategian puitteissa. Komissio antaa jäsenvaltioille myös ohjeita vammaisten henkilöiden oikeussuojan saatavuudesta EU:ssa. Se tukee jäsenvaltioita, jotta voitaisiin lisätä vammaisten henkilöiden osallistumista oikeusalan ammattihenkilöinä. ETSK suhtautuu myönteisesti näihin ehdotuksiin, jotka heijastavat sen lausunnossaan⁽⁷⁾ esittämiä suosituksia. ETSK on tyytyväinen myös siihen, että Euroopan komissio pyytää perusoikeusvirastoa tarkastelemaan laitoksissa asuvien vammaisten henkilöiden tilannetta väkivallan, hyväksikäytön ja kidutuksen osalta. Näillä toimilla olisi annettava ohjeita myös siitä, miten varmistetaan, että vammaisilta henkilöiltä ei evätä mahdollisuutta saada oikeussuojaa tai että he eivät joudu kärsimään viivästyksistä esteettömyyteen liittyvien ongelmien, oikeustoimikelpoisuuden puuttumisen, tuettuun päätöksentekoon liittyvän avun puuttumisen tai viestintään liittyvän avun, kuten viittomakielisen tulkkauksen, puuttumisen vuoksi. Tuettua päätöksentekoa koskevia hyviä käytäntöjä olisi kerättävä vammaisyleissopimuksen 12 ja 13 artiklan mukaisesti. Saattaisi myös olla hyödyllistä tarkastella, miten jäsenvaltiot ovat panneet täytäntöön komission 27. marraskuuta 2013 antaman suosituksen⁽⁸⁾ rikosoikeudellisissa menettelyissä syytettyinä tai epäiltyinä olevien haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden menettelytakeista.

4.1.6 Useita toimia koulutuksen alalla. Näihin sisältyy jäsenvaltioiden tukeminen avustavien teknologioiden turvaamisessa ja esteettömän digitaalisen oppimisympäristön ja sisällön tarjoamisessa digitaalisen koulutuksen toimintasuunnitelman 2021–2027 mukaisesti. Komissio aikoo myös laatia osallistavaa varhaiskasvatusta koskevan välineistön, johon sisältyy erityinen vammaisia lapsia koskeva luku. Lisäksi komissio auttaa jäsenvaltioita kehittämään edelleen opettajankoulutusjärjestelmiään, jotta voidaan puuttua erityisopetuksen opettajien puutteeseen ja kaikkien koulutusalan ammattilaisten valmiuksiin hallita monimuotoisuutta ja osallistavaa koulutusta. ETSK on tyytyväinen siihen, että Euroopan komissio tunnustaa EU:n roolin osallistavan koulutuksen ja erityisesti verkko-oppimisen edistämisessä, sillä vammaiset oppilaat ovat kohdanneet monia saavutettavuuteen liittyviä ongelmia covid-19-pandemian aikana. ETSK haluaa kuitenkin korostaa, että erityisopettajien koulutusta koskevilla toimilla olisi keskityttävä myös opettajien kouluttamiseen yleisopetusympäristössä, jotta voitaisiin tarjota osallistavaa luokkaopetusta. Komission olisi edistettävä yleistä osallistavaa koulutusta ja kannustettava jäsenvaltioita osoittamaan erityisopettajia osallistaviin opetusympäristöihin. Myös vammaisille henkilöille koulutusjärjestelmissä tarjottavaan uraohjaukseen olisi investoitava ja ohjausta olisi parannettava.

4.1.7 Osallistavan taiteen ja kulttuurin, urheilun, vapaa-ajan ja virkistystoiminnan, myös matkailun, alalla strategialla vahvistetaan osallistumista useilla rintamilla, erityisesti tekemällä yhteistyötä yleisten ja vammaisille tarkoitettujen urheilujärjestöjen kanssa, tukemalla vammaisten taiteilijoiden taiteen tekemistä ja hyödyntämällä EU:n varoja kulttuuriperintökohteiden ja taidetapahtumien esteettömyyden parantamiseksi vammaisille henkilöille.

4.1.8 ETSK pitää valitettavana, että strategia ei ole riittävän kunnianhimoinen neuvostossa viimeisen vuosikymmenen ajan pysähdyksissä olleen horisontaalisen syrjimättömyysdirektiivin hyväksymisen osalta. Todellisia suunnitelmia tilanteen ratkaisemiseksi tai vaihtoehtojen ehdottamiseksi ei ole, jos neuvosto ei pääse sopimukseen.

4.1.9 ETSK olisi myös toivonut, että terveyteen liittyviin kysymyksiin olisi kiinnitetty enemmän huomiota. Strategiassa keskitytään syöväntorjuntasuunnitelmaan, mitä ETSK pitää myönteisenä, mutta strategia on hyvin epämääräinen suhteessa mielenterveyteen, terveyteen liittyvän tiedon saatavuuteen ja terveydenhuollon tarjoamiseen vammaisille henkilöille, jotka asuvat yhä laitoksissa.

(7) EUVL C 97, 24.3.2020, s. 41.

(8) EUVL C 378, 24.12.2013, s. 8.

5. Vammaisten oikeuksien edistäminen maailmanlaajuisesti

5.1 Strategian luku 6 kattaa toimet, jotka liittyvät vammaisten oikeuksien edistämiseen maailmanlaajuisesti. Tärkeimpiä toimia ovat seuraavat:

5.1.1 Vammaisia henkilöjä koskevien tietojen keräämisen parantaminen EU:n rahoittamassa humanitaarisessa avussa esimerkiksi edistämällä Washingtonin ryhmän kysymysten käyttöä. Tämä on erinomainen ehdotus, joka vastaa ETSK:n aiemmin esittämiä pyyntöjä. Komitea toivoo, että eriteltyjen tietojen keräämistä parannetaan kaikilla rintamilla, erityisesti laitoksissa asuvien ihmisten kohdalla. EU:n olisi myös tuettava vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanoa ja edistettävä sen maailmanlaajuisia ratifiointia.

5.1.2 "Kaikki ihmisoikeudet EU:n kehitysyhteistyössä kattavan oikeusperustaisen lähestymistavan" välineistön päivittäminen vuonna 2021. Tämä olisi tehtävä yhteistyössä paitsi EU:ssa toimivien vammaisjärjestöjen myös investointien kohteena olevissa maissa toimivien valtakunnallisten ja paikallisten vammaisjärjestöjen kanssa.

5.1.3 OECD:n kehitysapukomitean vammaisuustunnuksen järjestelmällisen käytön varmistaminen, jotta voidaan seurata vammaisia osallistavia investointeja EU:n rahoituksen kohdennettua seuranta varten. ETSK on erittäin tyytyväinen, että tämä ehdotus, joka esitettiin sen lausunnossa (asiakokonaisuus SOC/616)⁽⁹⁾, on otettu mukaan.

6. Strategian toteuttaminen ja esimerkkinä toimiminen

6.1 Strategian luvut 7 ja 8 kattavat toimet, jotka liittyvät strategian täytäntöönpanoon sekä siihen, miten komissio aikoo muuttaa rakennettaan ja työskentelytapojaan tämän saavuttamiseksi. Tärkeimpiä toimia ovat seuraavat:

6.1.1 Vuosittainen näkemystenvaihto ETSK:n kanssa. ETSK on tyytyväinen siihen, että sen osallistuminen strategian täytäntöönpanoon virallistetaan, ja odottaa innolla tätä jatkuvaa ja järjestelmällistä yhteistyötä. Komitea on tyytyväinen myös siihen, että komissio järjestää Euroopan parlamentin, neuvoston ja Euroopan ulkosuhdehallinnon kanssa säännöllisiä korkean tason kokouksia, joihin kutsutaan mukaan vammaisia henkilöjä edustavia järjestöjä.

6.1.2 Vammaisfoorumin perustaminen vammaiskysymyksiä käsittelevän korkean tason ryhmän korvaajaksi. Foorumilla tuetaan komission strategian sekä kansallisten vammaisstrategioiden täytäntöönpanoa. Se saattaa yhteen vammaisyleissopimuksen kansalliset yhteyspisteet, vammaisjärjestöt ja komission. Foorumin puitteissa on mahdollista keskustella YK:n arvioinneista, jotka koskevat vammaisyleissopimuksen täytäntöönpanoa jäsenvaltioissa. ETSK suhtautuu erittäin toiveikkaasti tähän uuteen rakenteeseen, joka vaikuttaisi olevan avoimempi ja läpinäkyvämpi kuin korkean tason ryhmä.

6.1.3 Uudistettu henkilöstöstrategia, jolla edistetään vammaisten työntekijöiden työllistymistä ja uranäkymiä. Tähän sisältyy monimuotoisuutta ja osallisuutta käsittelevä toimisto, joka valvoo monimuotoisuutta ja osallisuutta edistävien toimien kehittämistä ja täytäntöönpanoa kaikissa komission yksiköissä. ETSK pitää tätä yhtenä strategian lupaavimmista toimista ja toivoo, että se johtaa vammaisten henkilöiden rekrytoinnin tosiasialliseen lisääntymiseen EU:n toimielimissä. ETSK panee myös tyytyväisenä merkille, että komissio aikoo päivittää Euroopan henkilöstövalintatoimiston (EPSO) kohdennettua viestintä- ja tiedotusstrategiaa ja tehostaa kaikkien komission yksiköiden johdon raportointia monimuotoisuudesta sekä vammaista henkilöstöä varten tehdyistä kohtuullisista mukautuksista.

6.1.4 Kaikkien komission audiovisuaalisten viestintäpalvelujen ja graafisten suunnittelupalvelujen esteettömyyden parantaminen vuoteen 2023 mennessä. ETSK pitää tätä toimenpidettä myönteisenä ja kehottaa komissiota tekemään yhteistyötä esteettömyyden alan asiantuntijoiden kanssa varmistaakseen mahdollisimman korkean esteettömyyden tason.

6.1.5 Komission kaikkien äskettäin käyttöön otettujen rakennusten esteettömyyden varmistaminen. Komissio varmistaa esteettömyyden myös paikoissa, missä järjestetään komission tapahtumia. Lisäksi se varmistaa, että vuoteen 2030 mennessä kaikissa komission rakennuksissa noudatetaan eurooppalaisia esteettömyysstandardeja. ETSK kehottaa komissiota toteuttamaan nämä toimet kaikilta osin.

6.1.6 Tiedonkeruustrategian kehittäminen ohjeistamaan jäsenvaltioita sekä analyysin tekeminen olemassa olevista tietolähteistä ja indikaattoreista, myös hallinnollisista tiedoista. ETSK korostaa tarvetta kerätä eriteltyjä tietoja mahdollisesti Washingtonin ryhmän kysymysten avulla, mihin strategiassakin jo viitataan.

⁽⁹⁾ EUVL C 97, 24.3.2020, s. 41.

6.1.7 Seurantakehyksen kehittäminen strategian tavoitteita ja toimia varten sekä uusien vammaisuuteen liittyvien indikaattoreiden kehittäminen ja strategian täytäntöönpanon tilaa arvioivan ja sen tavoitteita ja toimia tarvittaessa päivittävän raportin julkaiseminen vuonna 2024. ETSK ja erityisesti sen temaattinen valmisteluryhmä ”vammaisten henkilöiden oikeudet” ovat valmiita tukemaan komissiota kehyksen suunnittelussa yhdessä vammaisjärjestöjen kanssa. ETSK on tyytyväinen siihen, että täytäntöönpanokertomukselle on asetettu määräaika, joka on ajoitettu siten, että komissio pystyy korjaamaan mahdolliset puutteet strategian elinkaaren aikana.

Bryssel 7. heinäkuuta 2021.

Euroopan talous- ja sosiaalikomitean
puheenjohtaja
Christa SCHWENG
